

Terre des hommes

Sprijin copiilor.

COPIII ÎN SITUAȚII DE STRADĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Studiu calitativ

Liliana Foca

SUMAR EXECUTIV

Acest studiu constituie o primă încercare de analiză științifică a copiilor în situații de stradă în Republica Moldova. În acest sens, obiectivele urmărite au fost, pe de o parte, realizarea unei analize calitative a fenomenului copiilor în situații de stradă din Republica Moldova pentru a cunoaște și a înțelege mai bine natura și evoluția fenomenului și pentru a identifica mecanismele de prevenire și mecanismele optime pentru protecția acestor copii, iar pe de altă parte, realizarea profilului/profilurilor copiilor în situații de stradă din Republica Moldova prin abordarea factorilor ce determină acest fenomen din perspectiva individuală, familială, socială (școala, comunitatea etc.).

Cercetarea de față se bazează pe informații colectate prin intermediul interviului semi-structurat și a focus grupului în perioada octombrie – decembrie 2017 de la 43 de participanți dintre care: 18 copii care se află sau s-au aflat în situații de stradă cu vârste cuprinse între 10 și 17 ani, care provin din Chișinău, Cimișlia, Nisporeni, Cantemir, Bălți, Strășeni, Călărași și Rîșcani; 7 membri ai familiilor acestora sau vecini și 18 profesioniști care lucrează în domeniul apărării și protecției drepturilor copilului (asistenți sociali, polițiști, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, psihologi, psihopedagogi și medici) din Chișinău, Bălți și Cahul. De asemenea, au fost incluse informații din dosarele de asistență socială a 13 copii aflați în situații de stradă.

Analiza datelor din **interviurile desfășurate cu profesioniștii** indică faptul că aceștia percep ca principale motive ale plecării copiilor de acasă sărăcia care este strâns corelată cu abuzul de alcool al părinților și, implicit, lipsa de supraveghere. Dificultățile în lucrul cu această categorie de copii au fost determinate de faptul că majoritatea copiilor care trăiesc în stradă vin din afara orașelor în care sunt identificați. Mulți dintre aceștia, deși sunt aduși în familie de către poliție sau servicii sociale, se reîntorc în stradă din cauza mediului familial nesănătos. De asemenea, în cazul copiilor aflați în centre de plasament, nerespectarea regulilor și fuga repetată îngreunează procesul de reintegrare școlară și socială a acestor copii. Tipurile de intervenții menționate de profesioniști au inclus consilierea părinților, asistență psihologică,

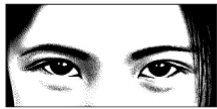

asistență medicală, medierea relației cu diferite instituții, reintegrare școlară, monitorizare și plasament. Cu toate acestea, în cele mai multe cazuri, intervențiile au avut un nivel scăzut de reușită cauzat de lipsa de colaborare din partea părinților, a dependenței de alcool și a unui stil de viață „imoral” al mamei. Totodată, profesioniștii participanți la studiu au remarcat necesitatea formării profesionale pentru intervenția în cazul copiilor aflați în situații de stradă și a unor servicii specializate cum ar fi centre republicane care să permită includerea tuturor copiilor din Moldova sau a unor centre de tranzit care să faciliteze adaptarea copiilor la mediul instituționalizat. La nivel de colaborare cu instituții cum ar fi poliția, centre ale medicilor de familie, școala sau biserica au fost menționate deopotrivă colaborări bune și mai puțin bune. S-a remarcat faptul că eficiența colaborărilor s-a datorat mai puțin contextului instituțional și mai mult relațiilor socio-profesionale create între specialiști. În ceea ce privește șansele de reintegrare socio-familială a copiilor în situații de stradă, profesioniștii au fost de părere că acestea scad semnificativ dacă: copiii petrec un timp mai îndelungat în stradă, provin din Republică și/sau prezintă probleme de sănătate mintală.

Din punctul de vedere al părinților, motivul plecării copiilor lor de acasă a fost crearea unor relații de prietenie cu alți copii aflați în situații de stradă. Deși au încercat să discute cu copiii despre riscurile la care se expun și au depus ei înșiși eforturi pentru aducerea lor acasă, părinții s-au declarat neputincioși, iar o parte dintre ei s-au resemnat că, peste cinci ani, copiii lor vor ajunge la închisoare din cauza furturilor.

Copiii participanți la studiu au declarat că principalul motiv al plecării lor de acasă l-a constituit abuzul fizic al părinților. Au fost și situații în care copiii au rămas fără supravegherea părinților ca urmare a plecării acestora la muncă în străinătate, a divorțului, detenției sau decesului unui părinte. Spre deosebire de profesioniști și părinți, care au menționat că primele contacte cu strada ale copiilor au loc în jurul vârstei de 10 ani, copiii au declarat că acestea au avut loc de la vârste mult mai fragede, unii chiar de la 4 sau 5 ani. Acest lucru poate indica faptul că până la vârsta de 10 ani, contactele copiilor cu strada au fost sporadice și doar pe timp de zi. Totodată, acumularea experiențelor trăite de copii de la 4-5 ani până la momentul sesizării de către părinți sau profesioniști a aflării copiilor în situații de stradă poate explica parte din dificultățile de reintegrare socio-familială a acestor copii.

Studiul de față a identificat **trei categorii majore de copii aflați în situații de stradă** și anume: (1) copii pentru care s-a instituit o măsură de plasament după o experiență minimă de contact cu viața în stradă; (2) copii cu o experiență mai mare de șase luni și (3) copiii de la fostul Hotel Național. Experiențele copiilor, însă, sunt foarte diverse și, chiar și în cadrul aceleiași categorii, factorii care au condus la aflarea copilului în stradă sunt multipli.

Copiii pentru care s-a instituit o măsură de plasament după o experiență minimă de contact cu viața în stradă sunt, în special, copii cu vârste până în 10 ani, preponderent fete. Provin din familii sărace, cu mai mulți copii, în care un părinte fie a plecat la muncă în străinătate și nu mai ține legătura cu familia, fie se află în detenție sau a decedat. Contactul cu strada a fost pe o perioadă cuprinsă între o zi și o lună. O parte dintre ei au fost identificați de oameni necunoscuți, vecini sau rude, iar o altă parte au fost aduși de către părintele în grija căruia se aflau la primăria din localitatea de domiciliu pentru a fi preluați de către serviciile sociale. Starea de sănătate a copiilor este în general bună. Toți copiii din această categorie sunt școlarizați conform vârstei și au acte de identitate.

Copiii cu o experiență mai mare de șase luni de contact cu strada sunt majoritar băieți cu vârste cuprinse între 11 și 16 ani care provin din familii monoparentale, unde mama consumă alcool în exces și are mai mulți parteneri concomitent sau la diferite intervale cuprinse între câteva luni și câțiva ani. Motivele plecării de acasă sunt, în principal, neglijența și abuzurile fizice ale părinților. În general, copiii își petrec timpul cerșind, dar au fost menționate și situații în care căutau mâncare prin gunoaie, adunau și vindeau fier vechi sau se prostituau, ca forme de supraviețuire. În ceea ce privește starea de sănătate, problemele copiilor sunt variate și includ afecțiuni respiratorii, renale sau probleme neurologice și psihiatrice. Nu se poate spune însă cu certitudine că aceste probleme au fost cauzate de experiențele trăite în stradă. Majoritatea copiilor fumează și o parte dintre ei consumă clei. Din punct de vedere educațional, cei mai mulți încetează frecventarea orelor în clasa a VIII-a. Cu toate acestea, până la acest nivel, ei merg sporadic la școală și ajung la vârsta de 14 ani cu cunoștințe minime de scris-citit.

Copiii de la fostul Hotel Național pot fi împărțiți, la rândul lor, în două categorii: adolescenți și copii mai mici, de la 9 până la 12 ani. Copiii mai mici sunt băieți și provin, de regulă, din familii din afara Chișinăului. O parte dintre ei au fost luați și duși înapoi în familie de unde au fugit, dar s-au reîntors în grup. Sunt văzuți de copiii mai mari din grup ca având nevoie de protecția lor pentru că „sunt mici (...) nu au unde trăi”. Această mențiune poate indica faptul că acești copii au un istoric familial asemănător copiilor cu o experiență mai mare de șase luni de contact cu strada (părinți alcoolici, parteneri multipli ai mamei, violență domestică, abuz fizic asupra copilului). Adolescenții provin din familii în care părinții au fost decăzuți din drepturile părintești din cauza abuzurilor fizice și neglijării copiilor sau chiar a folosirii lor în scop de cerșetorie sau oferirea copiilor pentru servicii sexuale. Sunt însă și copii rămași fără grija părintească ca urmare a decesului mamei și care, la vârsta adolescenței, au fost „adoptați” de grupul de la Național. Pentru unii copii au fost făcute mai multe plasamente de urgență și plasamente temporare (în unul dintre cazuri au fost notate 14 asemenea plasamente) la mai

multe centre din Chişinău și din afara capitalei de unde copiii au fugit. Valorile acestui grup sunt libertatea, unitatea și drepturi egale asupra bunurilor (mâncare, bani, clei sau alte substanțe). Deși majoritatea referirilor la copiii de la fostul Hotel Național sunt negative, descriind niște copii „înrațiți de ceea ce au trăit acasă și pe stradă”, „sălbatici”, consumatori de clei și alte substanțe sau delincvenți, percepția celor din interiorul grupului este că sunt o familie în care rolurile de îngrijire și protecție sunt împărțite între cei mari și unde băieții au grijă de fete și fac rost de bani pentru mâncare. Școala este percepută ca o condiție impusă de regulamentul centrului în care sunt plasați. Majoritatea au cunoștințe minime de scris-citit. În ceea ce privește starea de sănătate a copiilor, problemele de sănătate mintală par să predomine în cadrul acestui grup. Cei mai mulți au fost internați, la un moment dat, la spitalul de psihiatrie pentru dezintoxicare și pentru tulburări de comportament.

În urma rezultatelor obținute, studiul de față face următoarele **recomandări principale**:

1. Opinia copilului cu privire la plasament sau la reîntoarcerea în familie să fie luată în considerare de către reprezentanții serviciilor sociale. Pentru copiii care sunt de acord cu plasamentul, să se acorde o perioadă de adaptare la viața și regulile din centre.
2. Să fie dezvoltate o serie de măsuri de suport pentru copiii care aleg să trăiască în stradă. Acestea pot fi: constituirea unui centru republican pentru copiii în situații de stradă în Chişinău unde copiii pot veni atunci când nu se simt în siguranță sau caută un adăpost și unde pot lua o masă caldă și se pot spăla; asigurarea dreptului la educație pentru copiii care aleg să trăiască în stradă prin înființarea unei școli mobile sau a unei școli de tip „a doua șansă”; dezvoltarea de programe de grup adaptate copiilor și adolescenților pentru tratarea adicțiilor; dezvoltarea de programe de prevenire a infecțiilor cu transmitere sexuală și a sarcinilor nedorite în rândul copiilor.
3. Să se desfășoare campanii de educare a părinților cu privire la responsabilitatea de a-și supraveghea copiii.
4. Profesioniștii care lucrează cu copiii în situații de stradă să participe la workshop-uri și seminarii de formare profesională.
5. Să se colecteze sistematic informații referitoare la numărul copiilor în situații de stradă și la tendințele de migrare ale acestora pentru a eficientiza măsurile de intervenție și protecție a copiilor.